

SPR dievasčoahkkin mearridan 15.5.2018

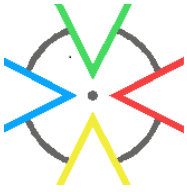
jorgalus suomagielas sámegillii

Sámi parlamentáralaš ráđi cealkámuš Jieknameara ruovdegeaidnoprošeavttas

Suoma stáhta lea ovddidan Jieknameara ruovdegeaidnoprošeavtta Árkntalaš ráđi ságajodiheddjiáigodagas. Suoma Johtalusvirgebáiki ráhkadii Jieknameara ruovdegeaidnočilgehusa ovttasbarggus Norgga ruovdegeaidnovirgeoapmahaččaiguin (Jernbanedirektoratet). Ruovdegeaidnočilgehussii laktásii ruovdegeaidnoteknihkalaš čilgehus sihke čilgehus molssaevttolaš ruovdegeaidnolinnjádemiid fievrridanpotentiálas ja váikkhusain. Čilgehusa gárvánettiin njukčamánu 2018 Suoma stáhta válljii Jieknamerrii Roavvenjárgga ja Kirkonjárgga bokte manni ruovdegeaidnolinnjádeami joatkkačielggadeami várás ovttas Norgga stáhtain.

Sámi parlamentáralaš ráđi dievasčoahkkin čoahkkani Kárášjogas 15.5.2018 giedahallat Jieknameara ruovdegeaidnoprošeavtta ja cealká čuovvovačča:

1. Sámit leat eamiálbmot Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruoššas. Sámiin lea iežas álbmogin ja eamiálbmogin sihke álbmotlaš ja rájaid rastildeaddji perspektiivvas iešmearridanvuoigatvuohta ja vuoigatvuohta eallit sámi álbmogin.
2. Iešmearridanvuoigatvuođa vuodul sápmelaččain lea álbmogin vuoigatvuohta mearridit politihkalaš diliin, ovddidit iežaset ekonomalaš, servodatlaš ja kultuvrralaš ovdáneami sihke mearridit iežaset luondduriggodagain ja daid gávdnomis, iige sis galgga mange dilis doalvut sin vuoigatvuođa dáid luondduriggodagaide, mat leat sin eallima vuodđoeaktu, vuodđuduvethan dát vuoigatvuođat dasa, ahte sámit leat geavahan dáid guovlluid jo dološ rájes. Gáibáduš vuodđuduvvá earret eará ON:id siviila- ja politihkalaš vuoigatvuođaid ja ON:id ekonomalaš, sosiálalaš ja čuvgehuslaš vuoigatvuođaid guoski oktasašsoahpamušaid oktalaš 1. artiklaidda.
3. Dat stáhtat, gos sámit ássat, leat vuodđuduvvon guovtte álbmoga, váldoálbmoga ja sámiid, ássanviidodahkii. Stáhtain ii leat makkárga vuoigatvuohta tulkot dahje meroštallat okto sámiid iešmearridanvuoigatvuođa, dasgo meroštallamii sáhtá álgit dušše riikkaidgaskasaš vuoigatvuođa vuodul ja dan tulkonprinsihpaid čuovvumiin sihke sámiid miehtamiin. Stáhtain lea geatnegasvuohta skáhppot sámiid friija, dihtui vuodđudeaddji ovdamiehtama áššiin, maiguin lea mearkkašupmi sámeakultuvrra dahje -ealáhusaid dahje sámiid servodateallima vuodđoeavttuid dáfus.
4. Stáhtaid geatnegasvuođat sámiid vuostá gusket maddái kultuvrra materiálalaš vuodu, fárus maddái dat, ahte sámiide sihkkarastojit doarvái ealáhuslaš ja ekonomalaš eavttut gáhttet ja ovddidit kultuvrra. Sámealáhusaid ja sámiid luondduriggodagaide geavahusa nugo boazodoalu, guolástusa, eará bivddu, sámi eanadoalu ja eará árbevirolaš ealáhusaid ovttastahttima ja luondduriggodagaide ávkingeavaheami sihkkarastima várás galgá álgit vuoigatvuođalaš ja ekonomalaš doaimmaide sihke dárbbu mielde sierra doaibmabijuide nu, ahte árbevirolaš sámealáhusaid vuoddu sihkkarasto. Riikkaidgaskasaš vuoigatvuođas nugo ON:id siviila- ja politihkalaš vuoigatvuođaid guoski

oktasašsoahpamuša artiklas 27 gáibiduvvo ja geatnegahtto, ahte stáhtat álget dárbbu mielde positiiivvalaš sierradoaimmaide eamiálbmogiid vuoigatvuodaid sihkkarastima várás, nu ahte mielde lohkkko kultuvrra materiálalaš vuodđu.

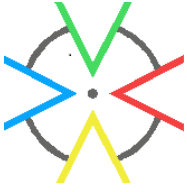
5. Sámiid vuoigatvuodat luondduriggodagaide sin iežaset guovllus eai rádjašuva árbevirolaččat ávkingeavahuvvon luondduriggodagaide. Sámiin lea vuoigatvuohta govttolaš ja vuoiggalaš ossodahkii sisabođus, mii fitnašuvvá sámeguovllu eará luondduriggodagaid geavaheamis. Guđege stáhta virgeoapmahaččat galggašedje álggahit ráđđádallamiid Sámedikkiin dáid gažaldagain; dát guoská eandalitge diliide, main industriijalaš doaimma dahje hálldahuslaš dahje lánkaásahuslaš doaimmat ráddjejit dahje leat ráddjen árbevirolaš geavaheami dahje main dákkár doaimma mearkkaša geavadis sámiid healbadeami. Lassin sámiid ja eará eamiálbmogiid guovlluide plánejuvvon dahje doppe juo leahkki industriijalaš doaimmas galgá ovddidit ja čuovvut daid etihkalaš prinsihpaid, maid riikkaidgaskasaš olmmoš- ja eamiálbmotvuoigatvuodaid guoski soahpamušat eaktudit doaimmas eamiálbmogiid guovlluin.

6. Sihke Suoma ja Norgga álbmotlaš lánkaásaheami mielde virgeoapmahaččat galget konsulteret dahje ráđđádallat Sámedikkiin buot doaimmain, mat sáhttet njuolggá ja erenomáš vugiin váikkuhit sámiid sajádahkii eamiálbmogin. Lassin stáhtat galget áššáigullevaččat vuhtiiváldit ON:id siviila- ja politihkalaš vuoigatvuodaid guoski oktasašsoahpamuša 27 artiklaⁱ, ILO:a oktasašsoahpamuša nr 169 6 ja 7 artiklaidⁱⁱ, ON:id eamiálbmogiid vuoigatvuodaid julggaštusa 19 ja 32.2 artiklaidⁱⁱⁱ sihke Eamiálbmogiid máilmmikonfereansan dovdojuvvon oktasaščoahkkima alla dási dievasčoahkkima loahppaáššebáhpára čuoggáid 3, 7 ja 20^{iv} sámiid oassálastin- ja ráđđádallanvuoigatvuodain buot muttuin áššis, dárkkuhussan oážžut áššáiosolaš eamiálbmogiid friija, dihtui vuodđudeaddji ovdamiehtama ovdalگو addojuvvo loahpalaš lohpi doaimmabijuide ja fidnuide, mat gusket eamiálbmogiid eatnamiid, guovlluid dahje resurssaid.

7. Dál mánggat stáhtat plánejit ártkalaš guovllu luondduresurssaid fámolaš ávkingeavaheami eamiálbmogiid ássanguovlluin. Plánejuvvon Suoma ja Norgga gaskasaš ruovdegeaidnooktavuohta jođášii sámiid dehálaš eana- ja resursaguovlluid čađa, ja das livččii njuolggá ja erenomáš mearkkašupmi sáme kultuvrii, masa gullet earret eará boazodoallu ja luondduealáhus. Plánejuvvon ruovdegeaidnooktavuohta bálvalivčče dušše dálkkádatnuppástusa ovddideaddji fidnuid, maid váikkuhusain ártkalaš eamiálbmogat, mielde maiddái sámit, leat vuosttamužžan gillámin.

8. Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) gáibida, ahte Sámedikkít ožžot buot dieđuid ja konsulterema plánejuvvon Jiekŋameara ruovdegeaidnoproševttas. SPR oaivvilda, ahte fidnu ii ollašuhtho áššáigullevaččat, juos fidnu ekologalaš, kultuvrralaš, sosiálalaš ja ekonomalaš váikkuhusat sámiide ja sáme kultuvrai eai čielggaduvvo nu, ahte maiddái ng. nolla-molssaeaktu čielggaduvvo. SPR ávžžuha Suoma ja Norgga stáhtaid čuovvut ng. Espoo soahpamuša (Convention on Environmental Impact Assessment in a Transboundary Context) meannudanvugiid ruovdegeaidnoproševttas.

9. SPR oaivvilda, ahte Jiekŋameara ruovdegeaidnoproševtta ovddideapmi ii leat dáháhuvvan áššáigullevaččat nu ahte sámiid livčče gullan ja váldán vuhtii mearrádus bargamis. SPR gáibida, ahte stáhtat skáhppojit Jiekŋameara ruovdegeaidnoprošektii friija, dihtui vuodđudeaddji ovdamiehtama sámi vuoigatvuodaoamasteaddjiin.

ⁱ **Siviilavuoigatvuodaid ja politihkalaš vuoigatvuodaid guoski riikkaidgaskasaš oktasašsoahpamuš**

27 artikla:

Daid stáhtain, gos leat álbmotlaš, oskkoldatlaš dahje gielalaš vehádagat, dakkár vehádagaide gullevaš olbmui ii oaččo gielidit vuoigatvuoda ovttas eará joavkku lahtuiguin návddašit iežas kultuvrras, dovddastit ja ollašuttit iežas oskku dahje geavahit iežas giela.

ⁱⁱ **ILO oktasašsoahpamuš nr 169**

6 artikla

1. Dán konvenšuvnna mearrádusaid doaimmahettiin galget ráđđehusat:

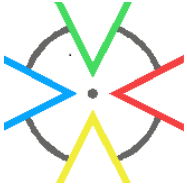
- a) ráđđádallat dáiguin álbmogiiguin heivvolaš ortnegiid bokte ja earenoamážit sin ovddasteaddji ášahusaid bokte, go leat áigumin addit lágaid dahje ášahit hálddašavugiid, mat sáhttet guoskat dáidda álbmogiidda njuolga;
- b) ášahit dáidda álbmogiidda unnimustá seamma buriid vejolašvuodaid go riikka eará veagadatjoavkkuide váldit oasi buot dásiid mearridandoaimmain álbmotválljen ášahusain, hálldahusorgánain ja eará orgánain maid ovddasvástádussii gullet dakkár politihkka ja prográmmat mat gusket dáidda álbmogiidda;
- c) ášahit vejolašvuodáid daid álbmogiid iežaset ášahusaid ja álgagiid ollislaš ovddideapmái ja dárbbu mielde juolludit váriid dán várás.

2. Ráđđádallamat dán konvenšuvnna doaimmaheami várás galget dáhpáhuvvat buriin áigumušain, dakkár hámis mii heive dilálašvuodaide ja dainna mielain ahte joksojuvvo ovttamielalašvuolta dahje dohkkeheapmi evttohuvvon doaimbajuid hárrái.

7. artihkal

1. Dáin álbmogiin galgá leat vuoigatvuolta mearridit vuoruheami dan ovdáneamis mii guoská sin eallimii, oskui, ášahusaide, vuoigatvuolaš birgenláhká ja eatnamiidda main sii orrot dahje maid sii eará láhká geavahit, ja vuoigatvuolta nu guhkás go vejolaš jođihit iežaset ekonomalaš, sosiála ja kultuvrralaš ovdáneami. Dása lassin sii galget beassat mielde ráhkadit, ollašuttit ja árvvoštallat dakkár riikkaviidosas ja regionála ovddidanáigumušaid ja -prográmmaid mat sáhttet guoskat njuolga sidjide.

2. Dáid álbmogiid eallin- ja bargodili galgá buoridit ja dearvvašvuoda- ja oahppodási alidit singuin veahkkálagaidda ja ovttasráđiid, ja dakkár doaimmat galget vuoruhuvvot dáid álbmogiid orrunguovlluid oktasaš ekonomalaš ovddidanplánain. Dáid guovlluid earenoamáš ovddidanproševttat galget čadahuvvot nu ahte dolvot namahuvvon ovdáneapmái.

3. Ráđdehusat galget sihkkarastit, ahte jurddašuvvon ovddidandoaimmaid vejolaš sosiála, vuoŋŋalaš, kultuvrralaš ja birasváikkuhusat dutkojuvvojit veahkkálagaid ja ovttrasáđiid dáiguin álbmogiiguin álo go dat lea relevánta. Dáid dutkamiid bohtosat galget leat deháleamos vuodđun go mearriduvvo daid doaimmaid ollašuttima hárrái.

4. Ráđdehusat galget álggahit birra suodjalan- ja seaillohandoaimmaid dáid álbmogiid orrunguovlluin singuin veahkkálagaid.

iii Ovtastuvvan Našuvnnaid eamiálbmotvuoigatvuođaid julggaštus

19 artikla

Stáhtat galget ráđđádallat ja ovttasbargat vearihis dáhtuin guoskevaš eamiálbmogiiguin sin iežaset ovddasteaddji ášahusaid bokte oažžun dihte ovddalgihtii sin miehtama, mii vuodđuduvvá vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga, ovdal go mearridit ja ollašuttet lágaid dahje hálddahuslaš doaimmaid mat sáhttet čuohcat sidjiide.

32 artikla

1. Eamiálbmogiin lea vuoigatvuohta mearridit ja ovddidit sin eatnamiid dahje guovlluid ja eará luondduriggodagaid gárggiidahttima ja geavahusa vuoruhemiid ja strategijaid.

2. Stáhtat galget ráđđádallat ja ovttasbargat vearihis dáhtuin guoskevaš eamiálbmogiiguin sin iežaset ovddasteaddji ášahusaid bokte, oažžun dihte sin miehtama, mii vuodđuduvvá vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga, ovdal go dohkkehuvo makkárge prošeakta, mii čuohcá sin eatnamiidda dahje guovlluide ja eará luondduriggodagaide, erenomážit sin mineraála-, čáhce- dahje eará luondduriggodagaid gárggiidahttima, geavaheami dahje ávkkástallama oktavuodas.

3. Stáhtat galget fuolahit beaktilis skihkáldusaid buot dakkár doaimmaid vuoiggalaš ja govttolaš njulgemii, ja dat galget bidjat johtui heivvolaš doaimmaid láivudan dihte daid vahátlaš biraslaš, ekonomalaš, sosiálalaš, kultuvrralaš ja vuoŋŋalaš váikkuhusaid.

iv Eamiálbmogiid máilmmikonfereansan dovddus váldočoahkkima alla dási dievasčoahkkima loahppaššebábir

3. Mii nannet, ahte mii doarjut ON:id eamiálbmotvuoigatvuođaid julggaštusa, man váldočoahkkin dohkkehii čakčamánu 13. beaivve 2007, ja ahte mii leat čatnasan dan mielde ráđđádallat ja bargat ovttas dáid eamiálbmogiiguin sin iežaset ovddasteaddji ášahusaid bokte vearihis dáhtuin ulbmiliin fidnet sis ovddalgihtii sin miehtama, mii vuodđuduvvá vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga, ovdal go mearridat ja ollašuttet lágaid dahje hálddahuslaš doaimmaid mat sáhttet čuohcat sidjiide, jurggaštusa geavahahtti prinsihpaid mielde .

7. Mii čatnasat ollašuttit ráđđálagaid ja veahkkálagaid eamiálbmogiiguin dárbbalaš doaimmaid sisriikkalaš dásis, daid siste lánkaásahandoaimmat sihke politihkalaš ja hálddahuslaš doaimmat, juksan dihte eamiálbmotvuoigatvuođaid julggaštusa mihttomeriid ja ovddidan dihte diđolašvuođa dan birra servodaga buot surggiin, daid gaskkas lánkaásahanorgánaid, riektelágádusa ja almmolaš hálddahusa doaimbit.

20. Mii dovddastat stáhtaid čatnasemiid ON:id eamiálbmotvuoigatvuođaid julggaštusa oktavuodas ráđđádallat ja ovttasbargat vearihis dáhtuin guoskevaš eamiálbmogiiguin sin iežaset ovddasteaddji ášahusaid bokte oažžun dihte sin miehtama, mii vuodđuduvvá vuđolaš dieđuide ja lea dahkkon bákku haga, ovdal go dohkkehuvo makkárge prošeakta, mii čuohcá sin eatnamiidda, guovlluide ja luondduriggodagaide.